

Læring i folkebiblioteket

Århus Kommunes Biblioteker

Marie Louise Overgaard og Charlotte Stoltenberg

Læring i folkebiblioteket - Erfaringer fra Hybride Læringsmiljøer

Århus Kommunes Biblioteker

Charlotte Stoltenberg og Marie Louise Overgaard

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	3
Abstrakt	4
Folkebiblioteket og livslang læring	5
Læring	6
Informationskompetence	7
Bibliotekspersonalets rolle i et læringsorienteret folkebibliotek	8
Erfaringer fra Hybride Læringsmiljøer	11
Læringsmiljøets indhold	12
Målgrupper	13
Markedsføring	14
Kompetencer som brugere skal stifte bekendtskab med i læringsmiljøet	16
Forskellige læringsaktiviteter	18
Indretning	19
Faciliteter og materialer	20
Personalets kompetenceudvikling	22
Netværk og samarbejdspartnere	23
Europæiske erfaringer og forskelle	25
Inspiration fra en studietur til England i juni 2005	26
PuLLS – et europæisk samarbejde.....	28
Inspiration til kompetenceudvikling	30
Litteratur	33
Links	37
Om konceptet	39
Deltagere i projekt Hybride Læringsmiljøer	40
Beskrivelse af de konkrete projektmodeller	42
1. "Lærepladsen" på Hovedbiblioteket.....	42
2. "Litteraturcafé" på Åby Bibliotek.....	44
3. Samarbejde mellem Seniordaghøjskolen og Hovedbiblioteket	46
4. Samarbejde mellem Voksenpædagogisk Grundkursus og Åby Bibliotek	48
5. "Kvindehjørnet, et lære-, være-, værksted" på Hovedbiblioteket	50
6. "Savannen" på Åby Bibliotek.....	52

Abstrakt

Århus Kommunes Biblioteker eksperimenterede i 2004 og 2005 med læringsformer i projekt Hybride Læringsmiljøer, støttet af Biblioteksstyrelsens udviklingspulje for folke- og skolebiblioteker.

Hybride Læringsmiljøer beskæftigede sig med folkebibliotekets nye rolle i et lærings- og vidensamfund. Projektet skulle bidrage til at udforske, hvordan biblioteket kan understøtte borgernes læring og aktiviteter som aktive medborgere i det demokratiske samfund. Centralt for projektet var paradigmeskiftet for bibliotekspersonalets rolle: en bevægelse fra folkebiblioteket som leverandør af informationsressourcer til folkebiblioteket som medspiller i borgernes læringsprocesser. Dette skift skulle afspejle sig i servicen på biblioteket, i personalets samt i det fysiske og virtuelle rums interaktion med brugerne. Dermed blev der stillet krav til bibliotekspersonalet om at kunne tilbyde individuel vejledning/undervisning i informationskompetence til den enkelte bruger, hvor udgangspunktet var dennes individuelle, aktuelle behov.

Projektets formål var bl.a. at:

- definere indholdet i åbne læringsrum samt afklare begreber og rammer.
- afprøve forskellige modeller for bibliotekerne som centre for livslang læring.
- understøtte bibliotekernes forandringsproces.
- understøtte videndeling og netværk mellem folkebiblioteker, der arbejder med udvikling af bibliotekernes rolle som læringssted for informationskompetence.

Folkebiblioteket og livslang læring

Fra 2000, da EU's Memorandum om livslang læring udkom, har EU haft en målsætning om, at alle EU-borgere vedvarende skal have adgang til læring, så den enkelte borger kontinuerligt kan opkvalificere sine kompetencer. Målsætningen er et resultat af, at den viden, det enkelte menneske erhverver i løbet af formelle uddannelsesforløb, ikke kan danne baggrund for et helt voksenliv, men løbende skal suppleres, hvis borgerne skal kunne følge samfundsudviklingen.

EU's Memorandum opdeler læringen i formel, ikke-formel og uformel læring.

- Formel læring forstås som læring, der foregår på uddannelsesinstitutioner, som udsteder eksamensbeviser og lignende.
- Ikke-formel læring fører ikke til egentlige uddannelsesbeviser. Det udbydes bl.a. via arbejdspladsen, organisationer og andre grupper, som man er en del af.
- Uformel læring opfattes ikke nødvendigvis som læring, men som en naturlig del af hverdagslivet.

EU ønsker via livslang læring at sikre, at alle borgere er aktive medborgere, og at alle er kvalificerede til arbejde. På et mere personligt plan skal indsatsen sikre, at borgerne udvikler sig personligt og fungerer godt i social sammenhæng. Den livslange læring foregår således ikke blot i det formelle uddannelsessystem, der er også fokus på, at viden skal fornyes i forhold til mere private behov for at udfolde "det gode liv" og for at kunne deltage i demokratiske beslutningsprocesser.

Fokus på livslang læring giver folkebibliotekerne mulighed for at udvikle tilbud med udgangspunkt i de tre læringstyper. Tilbudene må afpasses lokale forhold og kan resultere i forskellige indsatser, eksempelvis

- Samarbejde med eksterne undervisningsudbydere, hvor biblioteket assisterer i kursusforløb.
- At biblioteket tilbyder kurser og introduktioner til forskellige emner.
- At bibliotekspersonalet kontinuerligt understøtter borgernes vedvarende læringsproces ved at give borgerne nye redskaber med hjem, når de kommer på biblioteket og ved at bygge videre på det, borgerne allerede ved.

Læring

Begreberne *læring, informationskompetence og vejledning* har været centrale for projekt Hybride Læringsmiljøer. I bibliotekspersonalets kompetenceudvikling og udtænkning af projektmodellerne har man arbejdet med forskellige teorier for at skabe fælles platform og begrebsforståelse.

Projektet har især hentet inspiration fra dr.pæd. Mads Hermansen samt systemisk teori, og har på den baggrund arbejdet med følgende læringsforståelse:

Læring er, når noget man ved i forvejen, kan knyttes sammen med noget nyt. Læringen bevirker, at man efterfølgende gør noget andet.

Resultatet af dette arbejde er blevet en række nye pejlemærker for, hvordan bibliotekspersonalet skal arbejde med bevægelsen fra at være "produkt-leverandør" og "service-leverandør" til "procesleverandør" og "lærings-medspiller":

- de gode personlige relationer er essentielle i læreprocessen, fordi læreprocessen er en sårbar situation.
- brugerens motivation er udgangspunktet for læreprocessen – ikke undervisnings.
- læringssituationen er opbygget af sociale konstruktioner.
- læringssituationen er kontekstafhængig. Både brugeren og den biblioteksansatte vil i mødet og i situationen være præget af omgivelserne.

Informationskompetence

Folkebibliotekernes kernekompetence knytter sig til begrebet informationskompetence. I Hybride Læringsmiljøer har man arbejdet med den definition, som NordinfoLIT foreslår som en mulig nordisk standard¹. Her defineres det, at den informationskompetente borger skal være i stand til at:

1. Erkende behovet for information og afgøre karakter og omfang af den information, der er behov for.
2. Finde den nødvendige information effektivt og kompetent.
3. Vurdere information og informationssøgeprocessen kritisk.
4. Organisere information, der er indsamlet og/eller genereret.
5. Anvende tidligere og ny information til at konstruere ny viden eller skabe ny forståelse.
6. Anvende information bevidst og anerkende kulturelle, etiske, økonomiske, juridiske og sociale tematikker i forbindelse med anvendelsen af informationen.

Definitionen har som konsekvens, at bibliotekspersonalet skal fokusere på læreprocessen hos brugeren, hvor brugeren skal opnå redskaber til at blive mere informationskompetent. Brugeren skal ikke blot have udleveret information, men skal også støttes til at kunne vurdere den, genfinde den og kombinere den med den viden, som brugeren har i forvejen.

Den enkelte bruger skal selv konstruere ny viden og anvende den, men bibliotekspersonalet kan aktivt sætte rammer for erkendelsesprocessen. Der er i projektet eksperimenteret med at gøre brugerne mere informationskompetente ved at

- bibliotekspersonalet har fungeret som samtalepartnere/vejledere og via spørgsmål understøttet brugerens individuelle læreproces.
- planlægge læringsforløb for afgrænsede målgrupper.
- give adgang til studierum og stillerum, hvor brugeren har kunnet producere og anvende informationen.
- arrangere tilbud der understøtter social læring, eksempelvis studiegrupper, møder mellem brugere, møder mellem eksperter og brugere.

¹ Der skal gøres opmærksom på, at man i NordinfoLIT ikke er enige om det hensigtsmæssige ved at have en standardiseret definition. Ola Pilerot har bl.a. skrevet en artikel, hvori han udtrykker, at informationskompetence snarere er en rejse end et mål:
<http://www.nordinfoLit.org/default.asp?cid=337&nid=4>

Bibliotekspersonalets rolle i et læringsorienteret folkebibliotek

Hvis bibliotekspersonalet skal lære brugerne at være informationskompetente, kræver det, at der bygges bro mellem informationskompetencen og den pædagogiske tilgang til brugerne.

I løbet af projektet er der blevet formuleret en række retningslinier for, hvordan bibliotekspersonalet pædagogisk kan understøtte brugerens læring:

- Brugerens problem, forudsætninger og motivation er i centrum.
- Brugeren skal hjælpes videre ét skridt ad gangen.
- Brugeren skal have "hands-on" i arbejdet med en computer.
- Enhver informationssøgning skal anses for at være unik.
- Brugeren skal have hjælp til at formidle og kommunikere.
- Bibliotekspersonalet stiller spørgsmål – brugeren skal komme med svaret på baggrund af egen erkendelse.
- Bibliotekspersonalet er aktivt opsøgende.
- Bibliotekspersonalet etablerer fora for socialt samvær og dialogudvekslinger.

For at skabe ligeværdige relationer er det nødvendigt, at der ikke er fysiske eller psykiske barrierer mellem bruger og vejleder. Bibliotekspersonalet skal stræbe efter at opnå ligeværdighed i kommunikationen. Desuden skal de fysiske rammer signalere imødekommenhed. I flere af projektets modeller har der ikke været betjeningsborde, og skærmarbejdet er søgt minimeret til fordel for praktiske opgaver som at sætte bøger på plads, arbejde med smartboard etc. For at skille sig ud har bibliotekspersonalet båret skjorter eller tydelige skilte og har uopfordret tilbudt brugerne assistance.

Vejlederen

For at være bibliotekarisk vejleder kræver det en faglig viden inden for det bibliotekariske felt samt at man i vejledningen kan skifte mellem rollerne som:

- *Organisator*: hvor den biblioteksansatte organiserer en given samling, som brugeren selv betjener sig i.

- *Genfinder*: hvor den biblioteksansatte besvarer enkle, faktuelle forespørgsler ved hjælp af en simpel søgning.
- *Identifikator*: hvor den biblioteksansatte på baggrund af et kortere referencinterview og efterfølgende emnesøgning præsenterer et udvalg af relevante kilder.
- *Rådgiver*: hvor den biblioteksansatte præsenterer samt guider brugeren igennem egnede kilder listet i prioriteret rækkefølge.
- *Vejleder*: hvor den biblioteksansatte i dialog og tæt samarbejde med brugeren identificerer problemstillingen og formulerer/reformulerer en søgestrategi hertil².

Fokus i projektet har primært været udviklingen af bibliotekspersonalets rolle som rådgiver og vejleder med informationskompetencen som mål i læringsituationen.

Underviseren

At sætte fokus på læring i folkebiblioteket medfører overvejelser om undervisning i biblioteksrummet samt om den biblioteksansatte som underviser. I projektet er bibliotekspersonalets rolle som underviser udviklet fra en mere traditionel biblioteksundervisning med tavleundervisning til læresituationer, der opfylder følgende kriterier:

- Tavleundervisning minimeres.
- Selvstændige opgaver for deltagerne opprioriteres.
- Undervisning planlægges sammen med kursister.
- Brugerens forudsætninger sætter dagsordenen.
- Hands-on-undervisning.
- Undervisning er situationsbestemt.

Producenten

Arbejdet med nye emner, områder og medier bevirker, at bibliotekspersonalet skal udvikle nye arbejdsmetoder og påtage sig nye roller. I projektet har arbejdet med undervisning samt udvikling af et interaktivt læringsmiljø medført, at de biblioteksansatte har fået rollen som producent af materialer og informationer. Denne rolle indbefatter bl.a.:

- Samarbejde med eksterne parter om udviklingsprocessen.

² Kuhlthau, C. C. (1993). *Seeking meaning: a process approach to library and information services*. Norwood, N. J. : Ablex Pub. Corp., 199 sider. ISBN : 0893919683

- Arbejde med præsentation af informationer på nye måder.
- Læringselementerne udvikles og planlægges på baggrund af målgrupper og brugernes forskellige læringsstile.

Erfaringer fra Hybride Læringsmiljøer

Det følgende afsnit består af en række råd om, hvilke elementer og forhold, der kan overvejes, når folkebiblioteket vil arbejde med læringsopgaver.

Ved udviklingen af et læringsmiljø hænger en række elementer uløseligt sammen. Man kan således ikke definere et emne uden at have overvejet sin målgruppe, man kan ikke vælge sin målgruppe uden at overveje markedsføringen, og man kan ikke indrette uden at have sit emne og sin målgruppe for øje.

I det følgende er erfaringerne emneinddelt for overskuelighedens skyld.

Udover de følgende elementer skal lokale forudsætninger, kompetencer og ressourcer vurderes. I Hybride Læringsmiljøer er der både blevet arbejdet med vejledning, undervisning, kompetenceudvikling, indretning af fysiske rum, udvikling af nye medier etc. Men for mindre biblioteker kan det være relevant at arbejde med læring i mindre målestok. Der kan fokuseres på kompetenceudviklingen eller på vejledningen frem for undervisningen. En mulighed er også at kombinere det enkelte biblioteks stærke kompetencer med udviklingsspor (Åby Biblioteks Litteraturcafé er et eksempel herpå).

At flytte fokus fra service til læring indebærer bl.a. en mental udviklingsproces blandt bibliotekspersonalet. Derfor er det vigtigt, at både ledelse og medarbejdere er inddragede i og motiverede for processen, og at forandringen bæres af hele personalet. I denne sammenhæng kan de mindre biblioteker have den fordel, at hele personalet uundgåeligt bliver inddraget i processen.

Læringsmiljøets indhold

De overordnede rammer for et læringsmiljø er afgørende for indholdet i læringsmiljøet. I Hybride Læringsmiljøer var informationskompetence og livslang læring disse overordnede rammer, der blev bestemmende faktorer for indholdet i projektet.

I udviklingen af læringsmiljøet skal biblioteket lægge sig fast på rammen. Selve indholdet kan med fordel udvikles i samarbejde med brugere og eventuelle samarbejdspartnere, fordi læringsmiljøet dermed bliver planlagt ud fra det faktiske behov med hensyntagen til lokale forhold.

- Emne og strategi skal lægges i forhold til bibliotekets eksterne og interne forhold.
- Det skal være helt klart for alle, hvad man vil – og hvorfor.
- Værdigrundlaget – hvad der skal signaleres og formidles – skal være gennemtænkt.
- Vær opmærksom på, om emne og titel er mulige at markedsføre.
- Der skal være sammenhæng mellem emne og målgruppe.
- Overvej at samarbejde med lokale undervisningsudbydere eller andre samarbejdspartnere.

Målgrupper

Målgruppen hænger sammen med emnet i læringsmiljøet, for hvilken type bibliotek og lokalsamfund skal tilbudet være en del af? Det kunne f.eks. være, at der er oplagte målgrupper i lokalsamfundet eller at bibliotekspersonalet har særlige kompetencer i forhold til en særlig målgruppe.

Af biblioteksloven § 5 fremgår, at folkebiblioteket skal stå til rådighed for enhver. Det udelukker ikke, at en differentiering i bibliotekstilbudet kan være nødvendig i forhold til udviklingen af et læringsmiljø, en indretning og en markedsføring. Jo bredere en målgruppe er, desto sværere bliver det at ramme den, fordi det er vanskelig at karakterisere den detaljeret.

I valget af målgruppe er planlægning vigtig, eftersom tilbudet skal udbydes, når det er relevant for målgruppen. Samtidig er det vigtigt at være fleksibel i det interne arbejde, så man kan udnytte de muligheder for samarbejde og markedsføring, der pludselig kan vise sig.

- Kend målgruppen. Ved samarbejde med undervisningsudbydere skal man kende både kursisterne og lærerne.
- Overvej hvilke ressourcer – tid, kompetencer, indretning m.m. - den enkelte målgruppe vil have brug for.
- Husk, at der kan komme overraskelser i forhold til målgruppen, kompetencerne og kulturen – der er ofte behov for differentieret læring.
- Vær bevidst om, hvilken motivation der ligger bag læringsbehovet. I forhold til planlægning og indhold er der f.eks. forskel på, om biblioteket skal arrangere forløb for deltagere i et formelt eller i et ikke-formelt læringsforløb.

Markedsføring

Det er svært at markedsføre emnet læring, da det ikke i sig selv har stor medieværdi, og fordi der mange steder kan være en opfattelse af, at læring er kedelig. Derfor bliver man nødt til at finde på skæve vinkler og lave sjove påhit. Markedsføring af et læringstiltag kræver tid, økonomiske midler og en gennemarbejdet strategi.

Når man skal markedsføre et læringstiltag, er det nødvendigt at have et billede af, hvem målgruppen er. I Hybride Læringsmiljøer er markedsføringen sket ved hjælp af pressemeddelelser, foldere og plakater, forfatteraftener, litteraturcafé, en sommerkonkurrence, anderledes indretning osv. Det vigtige i udvælgelsen af markedsførings-tiltag er, at det har et læringselement, er koblet sammen med et læringselement eller at det sætter rammerne for en læring, dialog etc.

Ved skriftligt materiale, plakater m.m. er det vigtigt at holde sig målgruppens interesser og kompetencer for øje. I en kampagne som "Bestil en Bibliotekar" rettet mod ungdomsuddannelserne skal sproget og udseendet appellere til de unge, og kampagnen skal planlægges sådan, at kampagnen kommer lige inden projektopgaverne. En kampagne målrettet læsesvage skal have klar tekst, mange billeder og gerne bruge AV-kanaler.

- Markedsføring er ikke det sidste element i en udviklingsproces.
- Lav en strategi helt fra starten af processen for at få overblik over ressourceforbruget.
- I strategien skal det formuleres, hvilke værdier tiltaget rummer, hvad der skal markedsføres, hvem målgruppen er, og hvordan den skal nås.
- Intern markedsføring over for kollegerne er vigtig, således at de føler et medejerskab og en accept og for at dele sin viden med resten af personalegruppen.
- Ved skrivning af pressemeddelelser skal det overvejes, hvilke medier man henvender sig til. Journalister vil have historier til højrebænet – hjælp dem.
- Vær opmærksom på, hvilket sprog der bruges, og hvad der skal signaleres.

- Markedsfør løbende – også inden tilbuddet åbnes.
- Der skal være genkendelighed i hele markedsføringen – farver, logoer med mere.
- Billeder giver blikfang og rækker ud over sproglige og uddannelsesmæssige barrierer.
- Overvej, om der er gode ambassadører i netværket omkring målgruppen.
- Alle udbud, eksempelvis chatrooms, som ikke er kendt af brugerne i forvejen, skal markedsføres meget.

Kompetencer som brugere skal stifte bekendtskab med i læringsmiljøet

Hvilke kompetencer og kvalifikationer personalet skal have, afhænger af indholdet i læringsmiljøet, men bibliotekspersonalet skal altid kunne kombinere pædagogisk metode med bibliotekarisk faglighed.

Den pædagogiske metode

Det er vigtigt, at bibliotekspersonalet er i stand til at skabe tillidsbaserede relationer med brugerne. Bibliotekspersonalet skal være i stand til at understøtte læreprocesser, hvor brugerens behov, kontekst og motivation er udgangspunktet for det, der sker i interaktionen mellem brugeren og den biblioteksansatte. Bibliotekspersonalet skal være dygtigt til at anvende spørgeteknik, der kan understøtte læringsprocesserne og skal have mod på at indgå i processer, hvor målet ikke er kendt på forhånd.

Den bibliotekariske faglighed

Bibliotekspersonalet skal kunne anvende og rådgive om de tilbud, der stilles til rådighed i læringsmiljøet. De skal kunne undervise og vejlede, anvende IT, herunder diverse hjælpemidler og programmer samt have en metodisk evne til at søge, vurdere og anvende information.

Det kan være relevant at inddrage faglærere, hvis der i læringsmiljøet skal være mulighed for at studere enkelte fag, at få lektiehjælp eller lignende.

- Den menneskelige kontakt er afgørende i en læringsituation.
- Overvej hvad der er mod til. Når man afprøver nye læringsmetoder, skal man have mod, for man ved ikke, hvad der kommer ud af det, man kender ikke processen på forhånd.
- Bibliotekspersonalet skal kende til læringsteori og metoder samt de anvendte læremetoder i uddannelsesmiljøerne. De skal kunne udvikle bibliotekets læringsmiljø, så det matcher den eksterne udvikling.
- Bibliotekspersonalet skal have gode spørgetekniske kompetencer, så brugeren kan hjælpes til at erkende og fastlægge sit behov.

- Afhængigt af emnet i læringsmiljøet skal bibliotekspersonalet have en opdateret viden om, hvem man skal henvise til, hvis biblioteket ikke selv kan understøtte brugerens behov. Hvis emnet eksempelvis er uddannelse, skal man kende det eksisterende udbud.
- Ved gruppeundervisning skal bibliotekspersonalet være dygtigt til at involvere gruppen i undervisningen – give dem et ejerskab og tage udgangspunkt i deres konkrete behov.
- Bibliotekspersonalet skal have en række kompetencer som: undervisnings- og formidlingskompetence, evner og vilje til at bruge ny IT i læringsrummet, pc-kørekort, metodisk tilgang til informationssøgning og vurdering af information både i bibliotekssystemet og på nettet generelt.
- Individuelle læringssituationer og gruppevise læringssituationer er forskellige og kræver vekslende kompetencer.

Forskellige læringsaktiviteter

Bibliotekerne kan tilbyde flere typer læringsaktiviteter såvel for den enkelte bruger som for grupper, hvor der tages hensyn til brugernes forskellige læringsstile. Der kan tilbydes afgrænsede rum med mulighed for selvstudium, vejledningsmuligheder, undervisningsforløb eller værksteds-aktiviteter, hvor deltagerne kan komme forbi og deltage uafhængigt af hinanden eller gruppevis.

Biblioteket kan gå uden for murene og lave lærings-aktiviteter sammen med aftenskoler, daghøjskoler, fagforbund og lignende.

En del læringsaktiviteter kan finde sted brugerne imellem. Sådanne læringsaktiviteter skal understøttes af indretningen.

E-læringsprogrammer kan være en mulighed dels som støtte til undervisningsforløb, dels som mulighed for selvstudium.

- Appeller til flere læringsstile.
- Hav flere læringsformer på repertoiret – workshops, "selvstudium" etc.
- Indlæg brugertests undervejs i udviklingsforløbet af e-læringsprogrammer og andre læringsaktiviteter.
- At afholde aktiviteter uden for biblioteket giver gode relationer til brugere og samarbejdspartnere.
- Overvej, om der skal være tidsbestilling i læringstilbuddet.

Indretning

Det skal overvejes, hvilke former for læring indretningen skal understøtte. Hvad skal der foregå i rummet? Tavleundervisning, individuel vejledning, gruppearbejde eller mulighed for meningsudveksling? Er der tale om hurtig ekspedition eller om længerevarende arbejdsfællesskaber? Skal der være pausefaciliteter? Valget har betydning for indretningen.

Det er en sårbar position at være den, der skal lære noget nyt, hvorfor det er vigtigt, at vedkommende føler sig tryk. Det skal overvejes, om læringsrummet skal give mulighed for, at den, der er i læresituationen, kan sidde bag afskærmning, eller om området skal være helt åbent. Det er en udfordring at skabe et aflukke, som både skal signalere hensigten med aflukket, og samtidig at man gerne må gå derind.

En indretning skal være spændende og appellere til brugernes nysgerrighed og lyst til at lære. Det kan give et interessant rum, hvis man tager hensyn til forskellige læringsstile i sin indretning, f.eks. at der skal være noget for øret, øjet, til hovedet og til hænderne.

- Indretningen skal afspejle læringsmiljøets værdier.
- Pas på med at udstille de lærende.
- Der skal være albuerum for brugerne.
- Indretningen skal pirre flere sanser og appellere til fantasien.
- Skab plads til social kontakt. Et cafemiljø er et vigtigt element i et uformelt læringsmiljø.
- Undervisning i grupper kræver meget plads og udstyr.
- Ved IT-undervisning skal der indrettes til "hands on" undervisning.
- Der skal være plads på bordet ved siden af computeren til en bog, en blok eller lignende.

Faciliteter og materialer

I et læringsmiljø skal der både være konkrete arbejdsredskaber og anderledes indfald, der appellerer til brugernes lærelyst. I valget af materialer og faciliteter skal det overvejes, at brugerne har forskellige læringsstile og forskellige læringsbehov. Der skal samles materialer, som imødekommer den enkelte brugers behov.

Tilbudene skal adskille sig fra og være bedre end det, brugerne har derhjemme, ellers bliver de ikke brugt. Det vil sige, at brugeren skal have noget særligt ud af at komme, f.eks. bedre arbejdsredskaber, oplevelser eller personlige relationer.

Materialer

- Tænk materialer og tilbud i forhold til brugerne i området, f.eks. kan "lær-selv-programmer" være gode nogle steder og ikke andre steder.
- Giv mulighed for feedback, quiz eller lignende.
- E-læringsprogrammer skal synliggøres i det fysiske rum.
- Nye materialer skal købes i god tid, så personalet har tid til at blive fortrolige med dem.

IT

- Overvej, om det skal fremgå tydeligt på computerne, at de er reserveret til læringsformål.
- Der skal være en balance mellem antallet af computere, der er afsat til et bestemt formål og computere til almindeligt brug.
- Hvis man ikke har plads til et IT-lab, kan trådløst net og bærbare computere være en løsning. Husk i forhold til lærings-processen, at tastaturet er anderledes på en bærbar computer.

- Tidssvarende IT-udstyr (og IT-kompetencer på højt niveau) kan gøre biblioteket til en interessant samarbejdspartner.
- Brug IT-faciliteter, der inspirerer til interaktivitet mellem brugerne, f.eks. smartboard, mobiltelefoni, weblogs og infogalleri.
(<http://www.infogalleri.net/>)

Personalets kompetenceudvikling

For at bibliotekspersonalet kan understøtte læreprocesser, kan det være nødvendigt at iværksætte en udvikling af kompetencer og kvalifikationer samt en "om-læring" af de kompetencer og kvalifikationer, som bibliotekspersonalet har i forvejen.

Der skal i udviklingen af et læringsmiljø være enighed i personalegruppen om, hvilke værdier, holdninger og læringsteorier, der skal være grundsten i bibliotekets læringsmiljø. Der kan være brug for oplæg med eksterne oplægsholdere, der redegør for aktuelle læringsyn og praksis blandt lærere.

At knytte forskellige faggrupper til læringsmiljøet kan give dynamik og synergieffekt, fordi det resulterer i spørgsmål og refleksioner faggrupperne imellem. Det udfordrer vanetænkningen inden for de enkelte faggrupper og skaber mulighed for udvikling.

En række kurser kan være relevante – kurser i IT, pædagogik, spørgeteknik, målgruppespecifikke behov med mere. For at øge refleksionen i personalegruppen kan kurserne kombineres med interne læringscirkler, hvor man eksempelvis en gang i kvartalet mødes, drøfter og reflekterer over egne roller, egen læring etc.

- Der skal være plads i kalender og økonomi til de kompetenceudviklingsbehov, der opstår løbende.
- Sidemandsoplæring og sparring kan være en god metode til kompetenceudvikling.
- Tænk i flere former for kompetenceudvikling. Overvej om teoretiske foredrag, praktiske workshops, længere forløb med en fast tilknyttet konsulent giver størst udbytte i den specifikke situation.
- Overvej, om personalegruppen skal forestå hele undervisningsdelen eller andre faggrupper skal inddrages.
- Se p. 30 for samlet oversigt over de foredragsholdere, som har deltaget i temadage, der blev arrangeret under Hybride Læringsmiljøer.

Netværk og samarbejdspartnere

At skabe netværk og at arbejde sammen med andre organisationer eller institutioner er tidskrævende men lærerigt, fordi man får mulighed for at se sit eget arbejde fra en anden vinkel, og fordi man sættes over for nye udfordringer og får ny inspiration. For at opnå et frugtbart samarbejde er det vigtigt, at der er skabt konsensus mellem bibliotek og samarbejdspartner. Man skal være enige om, hvad samarbejdet går ud på, og hvad der er aftalt.

Hvis biblioteket er initiativtager til et samarbejde med en anden organisation, skal det overvejes, hvor meget samarbejdspartneren skal inddrages i planlægningsprocessen. Det er en balancekunst, at samarbejdspartneren på den ene side skal have ejerskab for samarbejdet, og at biblioteket på den anden side skal kunne formulere, hvad det kan tilbyde.

Et netværk eller samarbejde bygger på personlige relationer, som skal plejes og forhandles på plads. F.eks. skal man tænke på, at der skal skabes en relation mellem de mennesker, der konkret skal samarbejde.

Netværk omkring et læringsprojekt eller et læringstiltag kan være givtigt. I Hybride Læringsmiljøer har der været tilknyttet en idégruppe bestående af repræsentanter fra både uddannelsesverdenen, folkeoplysningsverdenen og biblioteksverdenen. Et sådant netværk kan sætte andre perspektiver på projektet.

At skabe netværk

- Lav en forventningsafstemning.
- "Træd ud" og betragt biblioteksfagligheden. Sproget, arbejdsmetoderne og tilgangene skal måske være anderledes under samarbejdet.
- Overvej, hvilken rolle biblioteket skal have i netværket eller samarbejdet.
- Indgå i samarbejder, der ikke var forberedt fra starten, men som dukker op undervejs. Det kan vise sig meget relevant for udviklingsarbejdet.
- Samarbejdspartnere og biblioteket forpligter sig i forhold til hinanden. Overvej, om alle

aftaler skal skrives ned. Begge parter skal have udbytte af samarbejdet.

- Netværksdannelser er personlige relationer. De skal plejes.
- Kontakt med kreative firmaer og samarbejdspartnere giver et stort løft. Vær eventuelt parat til at købe nogle ydelser uden for huset.

Samarbejde med uddannelsesinstitutioner.

- Aftaler skal træffes direkte med læreren, idet lærerens engagement er vigtigt.
- Parløb mellem den biblioteksansatte og læreren kan være givtige, fordi der opstår tværfaglige diskussioner.
- Kan engagement og mundtlige aftaler bære samarbejdet? Måske skal der kalkuleres med honorar i forbindelse med mødeaktivitet.

Europæiske erfaringer og forskelle

Internationalt samarbejde kan bidrage med at kvalificere nationale projekter i form af videndeling og erfaringsudveksling.

Studierejser og projektarbejde i forskellige EU-projekter har givet nye samarbejdspartnere og ny inspiration til arbejdet i egne projekter.

Inspiration fra en studietur til England i juni 2005

I juni 2005 blev der arrangeret en studietur til England. Formålet var, at deltagere i læringsprojekter skulle indsamle viden og få inspiration til, hvordan danske biblioteker kan arbejde videre med biblioteket som et læringssted. På turen besøgte man Camden Town Library, Croydon Library, Sutton Central Library, Idea Store Bow i Tower Hamlet og Brighton Jubilee Library.

Indretning

I indretningen af bibliotekerne arbejdes med imødekomende og overskuelige indgangspartier. Indretningen afstemmes efter lokalområdet og målgruppen. Flere steder indrettes der en café eller en lille butik forrest i biblioteket, med de nyeste romaner som det mellemste led og med traditionel biblioteksindretning bagerst. Indretningen er fleksibel, f.eks. kan undervisningslokaler adskilles/udvides ved hjælp af foldedøre og persienner, således at rummene både kan være åbne og lukkede.

- Fleksibel indretning giver mulighed for forskellige former for læring og læringsindhold.
- Der skal være relativt roligt i læringscentrene.
- El-installationer er en væsentlig del af en fleksibel indretning – IT kræver strøm.
- Indretningen skal være visuelt informativ.
- Betjeningspunktet er enten fjernet, eller der er opsat to stole ved betjeningspunktet – en til den biblioteksansatte og en til brugeren.

Læringstilbud

Nogle biblioteker stiller lokaler til rådighed for uddannelsesinstitutioner og undervisningsudbydere. Man har computerkurser og learning labs, hvor man kan få hjælp til basale computerfærdigheder, internet og forskellige software-programmer. Kurserne i "basic skills" støttes af statslige programmer, og deltagerne får kursusbevis for de kompetencegivende kurser.

På ét af bibliotekerne kommer der ugentligt en "computerwizard", som kan hjælpe brugerne.

- Bibliotekspersonalet på de engelske biblioteker har taget en European Computer Driving License (ECDL).
- En del af bibliotekspersonalets opgave er at samtale med englændere med anden etnisk baggrund, så disse kan træne sig i at føre samtaler på engelsk.

Bibliotek for skoleelever og studerende

På engelske biblioteker er der tradition for lektielæringsklubber. Her får eleverne stillet nødvendige arbejdsredskaber til rådighed, og eleverne kan få støtte af lærere. De studerende bruger bibliotekerne som læsesal. På flere biblioteker er materialer til kurser i "basic skills" og Open University opstillet på særlige reoler.

- Der tilbydes lektiehjælp med støtte fra skolelærere.
- Der tilbydes rum til arbejdsfællesskab i form af borde, stole, kontorredskaber etc. I eksamenstiden sættes der ekstra borde og stole frem.

Bibliotekspersonalet

- Bibliotekspersonalet er opsøgende og går rundt i lokalet.
- I personalegruppen har man et mix af faglige baggrunde.
- Der er fokus på, at bibliotekspersonalet er service-minded.
- Der samarbejdes med mennesker med forskellige faglige baggrunde.

Små læringselementer i rummet

- Bibliotekerne er en blanding af bibliotek og læringscenter.
- Citater eksempelvis på væggene eller på møbler er inspirerende og giver spændende indretning.
- Vekslede udstillinger formidler viden.

Se desuden www.aakb.dk/hybride om studieturen til England.

PuLLS – et europæisk samarbejde

Public Libraries in the Learning Society – PuLLS, der er et to-årigt EU project under Grundtvig programmet, er udsprunget af tidligere projekter. Århus Kommunes Biblioteker varetager opgaven som projektkoordinator og projektpartnerne er folkebiblioteker i henholdsvis Helsinki, Würzburg, Ljubljana, Barcelona og Sutton. Andre partnere er universitetet i Brighton, der har foretaget den 'desk research', der danner grundlag for udvikling af modellen og det hollandske firma MK5060, der er ansvarlig for markedsføring af projektet.

Visionen i PuLLS er at understøtte borgernes udvikling til at blive informationskompetente medborgere.

Målgruppen er:

- Den voksne befolkning med kort uddannelse eller uden formel videregående uddannelse
- Folk uden uddannelse i IKT

Projektet vil udvikle en model for et åbent læringsrum i folkebiblioteker, implementere den i partnerbibliotekerne, teste den i en pilotfase og derefter evaluere og tilpasse den, så den bedst muligt understøtter borgernes livslange læring.

Læs mere på projektets hjemmeside: www.pulls.dk

Projektets 'desk research' peger på markante forskelle i opfattelsen af bibliotekernes rolle i forbindelse med borgernes livslange læring:

I Danmark er fokus på, at borgerne skal lære at blive informationskompetente, hvilket betyder, at bibliotekspersonalet underviser bl.a. i informationsøgning og videregiver de bibliotekariske kernekompetencer til brugerne. I England stiller bibliotekerne lokaler til rådighed, hyrer eksterne undervisere, og der undervises primært i basale IT-færdigheder, men også i sprog, kreative fag og fag, der understøtter personlig udvikling.

Kort beskrivelse af de europæiske eksempler

I London bydelen Tower Hamlet, der er et socialt belastet område, har man udviklet begrebet "Idea Store". Idea Store er det lokale folkebibliotek i nye rammer. Biblioteket lægger lokaler til en lang række forskellige undervisningstilbud lige fra studiekredse til regneark og familieundervisningsdage. Formålet med kurserne er at få folk i arbejde ved at tilføre dem nye kompetencer. <http://www.ideastore.co.uk/>

I Ljubljana arbejder frivillige på biblioteket med indsamling og formidling af viden mellem borgerne. <http://www.borzaznanja.mss.edus.si/>

Birmingham Central Library tilbyder i deres learning Shop rådgivning og vejledning i valg af uddannelse og job.

http://www.birmingham.gov.uk/GenerateContent?CONTENT_ITEM_ID=1668&CONTENT_ITEM_TYPE=0&MENU_ID=246

Würzburg Stadtbücherei tilbyder et modulopbygget studieforløb med det formål at opkvalificere borgerne til studie- og erhvervsaktiviteter. Undervisningen foregår på biblioteket. Underviserne er dels bibliotekets personale, dels personale fra arbejdsformidlingen, IT-undervisere etc.

<http://www.wuerzburg.de/buerger/kultur/buecherei/studio/index.html>

I Barcelona tilbydes immigranter i Catalonien adgang til biblioteksmaterialer og IT til støtte for selvstudier i det catalanske sprog. 3 biblioteker tilbyder en SAC service (Self-Access Catalan courses), der består af væsentlige undervisningsmaterialer. Undervisningsmaterialerne svarer til brugernes specifikke interesse og kan anvendes af dem, der ønsker at fortsætte deres uddannelse gennem erhvervelse af færdigheder på et bestemt niveau.

Tampere tilbyder med sin helt nye IT bus undervisning for grupper op til 10 personer i regionen i anvendelse af IT samt søgning på nettet.

<http://www.tampere.fi/kirjasto/nettinsyse/english.htm>

Hälsingborg, Randers og Toledo har som partnere i TUNE projektet været med til at teste en model for planlægning og afvikling af brugerundervisning i anvendelse af IT, internet samt biblioteksdata-baser. www.tune.eu.com

Referencer til projekter/litteratur

<http://www.mla.gov.uk/action/learnacc/00insplearn.asp>

Livslang læring er et af EU's fokusområder og projekter indenfor området har kommissionens bevågenhed.

Inspiration til kompetenceudvikling

Under projekt Hybride Læringsmiljøer har der været afholdt en række temadage, møder og kurser:

Læringsteori

Kjeld Fredens, Læge, hjerneforsker, medlem af KVIS tænketank (www.kvis.org)
Læring og kompetence.

Mads Hermansen, Dr.pæd., Handelshøjskolen København
Læringsteori og konsulentpraksis.

Anne Malberg, E-læringskonsulent, Århus Købmandsskole
Elektronisk læring.

Maria Marquard-Busk, Lektor, Silkeborg Seminarium
Modstand og barrierer mod læring – hvad kan der være på spil i voksne menneskers læreprocesser?

Bjarne Stark, Studievejleder ved Kaospiloterne
Hvornår lærer vi noget?

Else Storgaard, Pædagogisk konsulent, AmtsCentret for Undervisning
Pædagogik og læring i voksenundervisningen.

Informationskompetence

Anette Skov, Lektor Danmarks Biblioteksskole
Hvad er informationskompetence?

Christian Wang, Foreningen www.laeremidler.dk
Tankerne bag hjemmesiden, hvor undervisere kan uploade undervisningsmaterialer til inspiration for hinanden.

Udvikling af kompetencer

Claus Bjerg, Candt.scient.bibl, CVU MidtVest
Hvad kan vore projekter lære af CVU MidtVest's kompetenceudviklingsprojekt?

Bent Gringer, Sekretariatsleder, Kompetencerådet
Borgernes kompetencer og læringsbehov – bibliotekets rolle.

Steffen Hartje, Sekretariatsleder i Folkeoplysningssamvirket
Folkeoplysning, læring og medborgerskab.

Nina Ström, Bibliotekar og Ann-Louise Thøgersen, Studievejleder, Nacka Folkbibliotek
LärForum Nacka – en möteplats för flexibelt lärande.

Indretning og IT

Eva Bjerrum, Souschef, New Ways of Working
Vidensarbejdspladser – læring og rum”.

A. Neil Jacobsen, Afdelingsdirektør ved EUC Nord
Åbne læringscentre – hvorfor og hvordan?

Carsten Primdahl, Arkitekt, Cebra
Fra værdibaseret programmering til fysisk konkretisering.

Mads Thimmer, Innovation Lab, Katrinebjerg
Trends og tendenser i brug af informationsteknologi.

Materialer og faciliteter

Peter Dreyer, Produktchef, Innovation Lab
Ny IT-forskning – og hvordan fremtidens bibliotek vil kunne udnytte den.

Rene Juel Andersen, Key Account Manager, Dansk Data Display
Styr på smartboard.

Bibliotekets og den biblioteksansattes rolle

Bent B. Andresen, Lektor Danmarks Pædagogiske Universitet
Bibliotekets rolle – På biblioteket kan du udvikle og opdatere dine evner, interesser, viden og kompetencer.

Sergio Dogliani, Principal Idea Store Manager, London Borough of Tower Hamlets
Idea Stores: engaging, empowering and enriching our communities.

Marianne Horsdal, Lektor Syddansk Universitet
Udviklingen i forskellige professioner – hvad sker der lige nu?

Michael Høyer Nielsen, Bibliotekar, Hovedbiblioteket Århus
Bibliotekaren som coach.

Camilla Raymond, Organisationskonsulent, Copenhagen School of Business
Bibliotekaren som proceskonsulent.

Oluf Sundin, Gæsteforsker ved Danmarks Biblioteksskole
Bibliotekarprofessionen – hvor er den på vej hen – set på baggrund af IKT?

Markedsføring

Ea Nielsen, Kommunikationskonsulent
PR, kommunikation og markedsføring

Målgrupper

Sidsel Bech-Petersen, Cand. mag. i informationsvidenskab, Hovedbiblioteket Århus
Brugerinddragelse i designprocesser.

Dorthe Haven, Centermedarbejder, Dansk Center for Ordblinde
Myten om det at være ordblind/læsesvag og hvordan man kan forestille sig, at denne målgruppe kan bruge biblioteket.

Hans Henrik Knoop, Lektor, DPU
Hvordan kan bibliotekerne understøtte børns informationskompetence?

Niels Larsen, Herning Centralbibliotek
Internettet og de nye medier – en model til videreudvikling af informationskompetence hos pædagoger samt Internettet for børn og unge – nye formidlingsformer.

Ella Myhring, Lærer, Højby Skole
Et virtuelt spring over bæltet – og andre IT-samarbejdsprojekter mellem skoler og biblioteker.

”Rejseholdet”
Voksne læsesvage fortæller om det at have problemet inde på livet.

Jesper Støvring, Leder AOF
Hvad skal der til for at voksne læse-/skrivehandicappede kan klare sig i informations-samfundet?

Rigmor Sejrsen, Bibliotekar, Frederikssund Bibliotek
Læs og skriv med IT.

Eigil Aagaard, Cand. pæd.
Hvordan motiveres voksne læsehandicappede?

Litteratur

ACRL Instruction Section Teaching Methods Committee (2005). *Tips for Developing Effective Web-Based Library Instruction*. Tilgængelig på : <http://www.ala.org/ala/acrlbucket/is/iscommittees/webpages/teachingmethods/tips.htm> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Andresen, Bent (2001). *Kvalitet i e-læring*. København : Christian Ejlers Forlag. 126 sider. ISBN: 87-7241-945-8.

Bechmann, Mette & Aggerbeck, Mai (2004). "At måle en elefants snabel - sammenfatning af temadagen om informationskompetence den 20. januar 2004." I : *DF-Revvy*, 2004 (3), side 14-16. ISSN : 0106-0503.

Bennedsen, Jens (red.) & Georgsen, Marianne (2004). *Fleksibel læring og undervisning : erfaringer, konsekvenser og muligheder med ikt*. Aalborg : Aalborg Universitetsforlag. 282 sider. ISBN : 87-7307-715-1.

Biblioteksarbejde nr. 69 : temanummer om Systemer, værktøjer og processer til viden- og dokumentstyring (2004). Aalborg : Danmarks Biblioteksskole. 61 sider. ISSN : 0106-2514. Tilgængelig på : <http://www.biblioteksarbejde.dk/art/Nr69/BA-69.pdf> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Biblioteksarbejde nr. 66 : temanummer om Vinkler på informationskompetence (2003). Aalborg : Danmarks Biblioteksskole. 70 sider. ISSN : 0106-2514. Tilgængelig på : <http://www.biblioteksarbejde.dk/art/Nr66/Nr66NY.pdf> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Bruce, Christine (1997). *Seven Faces of Information Literacy*. Tilgængelig på : <http://sky.fit.qut.edu.au/~bruce/inflit/faces/faces1.htm> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005]. [sammendrag af bogen af samme ophav og titel].

Bundy, Alan (red.) (2004): *Australian and New Zealand Information Literacy Framework principles, standards and practice*. 2. udgave. Adelaide : Australian Informations Literacy. 52 sider. ISBN 1 920927 00 X. Tilgængelig på : <http://www.anziil.org/resources/Info%20lit%202nd%20edition.pdf> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Chisholm, Lynne; Larson, Anne Mossoux & Anne-France (2004). *Lifelong learning: citizens' views in close-up - Findings from a dedicated Eurobarometer survey*. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities. 163 sider. ISBN 92-896-0309-7. Tilgængelig på :

http://www2.trainingvillage.gr/etv/publication/download/panorama/4038_en.pdf

[sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Dewald, N. H. (1999). "Web-based library instruction : What is good pedagogy?" I : *Information Technology and Libraries*, 18 (1), side 26-31. ISSN : 0730-9295.

Tilgængelig på :

http://libsnap.dom.edu/Reserves/Removed%20Reserves/LIS764Brown/LIS764Brown_WebBased.pdf [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Doyle, Christina S. (1994). *Information literacy in an information society : a concept for the information age*. Syracuse, NY : ERIC Clearinghouse on Information and Technology. ISBN : 0937597384. Tilgængelig på :

[http://kcsos.kern.org/tlc_resources/stories/storyReader\\$26?print-friendly=true](http://kcsos.kern.org/tlc_resources/stories/storyReader$26?print-friendly=true) [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Egeland, Lars, (2004). *Det handler om læring*. Oslo : ABM-utvikling. 62 sider. (ABM-skrift #9). ISSN : 1503-5972. Tilgængelig på :

<http://www.abm-utvikling.no/publisert/ABM-skrift/2004/laring.pdf> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Harbo, Karen & Schreiber, Trine (2004). "Personlig videnstyring – nyt undervisnings-emne for bibliotekarer?" I : *Bibliotekspresen*, 2004 (4), side 106-107. ISSN : 1395-0401.

Hartje, Steffen (2002). *Aktivt medborgerskab, demokratiudvikling og globalisering : hvordan kan medborgerskabstanken fornyes?* Århus : Fritid & Samfund. 94 sider. ISBN : 87-90589-03-3.

Hartje, Steffen [1995]. *BiVoks : biblioteket i voksendannelse*. København : Udviklingscentret for folkeoplysning og voksenundervisning. 103 sider.

Have, Charlotte Junggreen (2000). *Det åbne læringscenter*. København : Udenrigsministeriet. 64 sider. (Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie, nr. 18 – 2000). ISBN : 87-603-1715-9.

Hermansen, Mads (2004). "Læring." I : Cornelius, Hans (red.). *Voksenpædagogisk Opslagsbog*. København : Christian Ejlers Forlag. 2. udgave. Side 191-200. ISBN : 87-7241-237-2.

Hermansen, Mads (2003). *Omlæring*. København : Klim. 190 sider. ISBN : 87-7955-168-8.

Häggström, Britt-Marie (2001). "Sources of knowledge, spaces for learning." I : *The New Review of Libraries and Lifelong Learning*, (2), side 183-190. ISSN : 1468-9944.

Illeris, Knud (1999). *Læring : aktuel læringsteori i spændingsfeltet mellem Piaget, Freud og Marx*. Roskilde : Roskilde Universitetsforlag. 227 sider. ISBN : 87-7867-098-5.

Illeris, Knud (1998). "Erfaringspædagogik og projektarbejde." I : Bisgaard, Niels Jørgen (red.). *Pædagogiske teorier*. 3. udgave. Værløse : Billesøe og Baltzer. Kap. 10, side 148-166. ISBN : 87-7842-005-9.

Jacobsen, Andrew Neil (2000). *Åbne læringscentre – hvorfor og hvordan*. København : Undervisningsministeriet. 149 sider. (Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 35, 2000). ISBN : 87-603-1860-0.

Kuhlthau, C. C. (1993). *Seeking meaning: a process approach to library and information services*. Norwood, N. J. : Ablex Pub. Corp., 199 sider. ISBN : 08-939-1968-3.

Kuhlthau, C. C. (2004). *Seeking Meaning : a process approach to library and information services*. (2. ed). By: Libraries Unlimited.

Kvartalsskrift oktober 2004 : Temanummer om IT og Læring. Århus : Udviklingsinitiativet for Sygeplejerskeuddannelsen i Århus Amt. 52 sider. ISSN : 1602-9100. Tilgængelig på : <http://www.aaa.dk/aaa/kvokt2004.pdf> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Larsen, Niels (2002). *Evaluering af Projekt Studiemiljø i Otterup Kommune : et udviklingssamarbejde mellem Otterup Kommunes skoler og folkebiblioteket om brug af hjemmesider i elevernes emne- og projektarbejde 1999-2001*. København : Danmarks Pædagogiske Universitet. 64 sider. ISBN : 87-988655-0-1.

Malberg, Anne (2003). *E-læring og læringsstile : teori og praksis*. København : Dafolo. 199 sider. ISBN : 87-7281-130-7.

Nygren, E. (2004). *Utvärdering av sökvägledningar*. Uppsala : Uppsala Universitet. Tilgængelig på : http://www.kb.se/bibsam/bidrag/projbidr/avslutade/2004/sokvagledn_rapport.pdf [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Pors, Niels Ole (2004). "Måling af informationskompetence." I : *DF-revy*, 27 (3), side 7-10. ISSN : 0106-0503.

Projekt Internet for alle (2001). Ringsted : Ringsted Bibliotek. 2 bind. ISBN : 87-986148-1-9.

Scandinavian Public Library Quarterly (2004). København : Nordic Public Library Authorities. 37 (3), 36 sider. ISSN : 0036-5602. Tilgængelig på : http://www.splq.info/issues/vol37_3/splq3_04.pdf [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Schou, Lotte Rahbek & Bergstedt, Bosse [et al] (2001). *Demokrati og livslang læring*. København : Gad. 192 sider. ISBN : 87-12-03737-0.

Strand, Marcus (2005). "For the benefit of others: The public librarian in a learning Society." I : *Scandinavian Public Library*, 38 (2), side 7-11. ISSN : 0036-5602. Tilgængelig på : http://www.splq.info/issues/vol38_2/03htm [sidst set d. 21. oktober 2005].

Uddannelsesbibliotekaren (2002). København : Faggruppen for Bibliotek og Uddannelse. 2002 (2). ISSN : 1600-4043.

Links

<http://www.bibteach.dk/> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Projektet er udviklet af Herning Centralbibliotek og Det nordjyske Landsbibliotek. Sitet indeholder fif til biblioteksundervisere. Udgangspunktet er Bjarne Herskins pædagogiske teori.

<http://europa.eu.int/comm/education/policies/III/life/memoda.pdf> [sidst besøgt 26. januar 2006]. EU's Memorandum om livslang læring.

http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/news_en.html

[sidst besøgt 26. januar 2006].

Den europæiske uddannelsesportal indeholder blandt andet informationer om strategier for arbejdet med livslang læring.

http://www.europa.eu.int/youth/studying/non-formal_learning/index_eu_da.html

[sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Den europæiske ungdomsportal indeholder en masse information – blandt andet om muligheder for ikke-formel læring. Her er links til databaser med online kurser og e-learning, undervisningsmaterialer samt adresser på organisationer, som arbejder med ikke-formel læring i EU.

http://www.inspiringlearningforall.gov.uk/use_the_framework/default.aspx [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Engelsk website med tips, ideer og værktøjer til planlægning, markedsføring og evaluering af aktiviteter omkring livslang læring. Sitet er målrettet ABM-institutioner.

<http://kompetanse.bibliotekivest.no/> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

Bibliotekerne i Nordhordland (Norge) har siden 1999 samarbejdet med forskellige partnere omkring livslang læring. På projektets hjemmeside er der adgang til en hel portal målrettet voksne, som søger information om læring og uddannelse.

<http://www.nordinfoelit.org> [sidst besøgt d. 11. januar 2006].

Nordinfoelit er et nordisk samarbejde vedrørende informationskompetence. På hjemmesiden er der overvejelser om begrebet informationskompetence samt links og litteraturhenvisninger.

<http://www.openingthebook.com/otb2003.asp> [sidst besøgt d. 21. oktober 2005].

I England arbejder mange biblioteker med læsetræning og læsekampagner - en kampagne hedder "Opening the book". Få inspiration på dette site.

<http://www.skrivopgave.dk/> [sidst besøgt d.21. oktober 2005].

Skrivopgave.dk er udviklet af bibliotekerne i København, Gentofte, Roskilde og Herning og er støttet af Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker. Det er et pædagogisk og virtuelt værktøj til informationssøgning.

Om konceptet

Dette koncept er udviklet som en del af projekt Hybride læringsmiljøer, som er et toårigt læringsprojekt. Konceptet er baseret på de erfaringer, der er gjort under projektforsøget, men vi har søgt at generalisere erfaringerne, så de er interessante for alle, der overvejer at sætte fokus på læringen i folkebiblioteket.

Konceptet er udarbejdet i efteråret 2005 af den personalegruppe, der har været involveret i Hybride Læringsmiljøer.

Koordinerende projektleder Charlotte Stoltenberg og projektleder Louise Overgaard har været redaktører, mens projektets idégruppe, styregruppe og konsulent har bidraget gennem deltagelse i workshops, erfaringsudvekslinger og evalueringsforløb.

Projektet er støttet af Biblioteksstyrelsens Udviklingspulje for folke- og skolebiblioteker. Et af Biblioteksstyrelsens indsatsområder er udvikling af bibliotekets rolle som læringssted for informationskompetence.

Deltagere i projekt Hybride Læringsmiljøer

Styregruppen

Dorthe Lerche Børresen, teamleder, IT og Kommunikation
Birgit Lind, chef for lokalbibliotekerne
Knud Schulz, chef for Hovedbiblioteket
Charlotte Stoltenberg, områdeleder, Hovedbiblioteket
Anne-Marie Schmidt, teamleder, IT og Kommunikation
Jytte Lindgaard Jørgensen, biblioteksassistent, Åby Bibliotek
Carsten Hammershøi, afdelingsleder, Åby Bibliotek
Louise Overgaard, projektleder, Hovedbiblioteket

Idégruppen

Annette Skov, Danmarks Biblioteksskole
Pernille Drost, Bibliotekarforbundet
Nanna Berg, Bibliotekarforbundet
Steffen Hartje, Folkeoplysningssamvirket
Anne Malberg, Århus Købmandsskole
Karen Harbo, Handelshøjskolens Bibliotek, Århus
Inger Heyderdahl-Jensen, Det nordjyske Landsbibliotek
Annemarie Pinholt, Randersegnens Biblioteker
Henrik Isaksen, BibCast / Århus Kommunes Biblioteker
Anne Mulvad, Århus Kommunes Biblioteker
Elsebeth Vindahl, Århus Kommunes Biblioteker
Louise Overgaard, Århus Kommunes Biblioteker
Jytte Lindgaard Jørgensen, Århus Kommunes Biblioteker
Lotte Duwe Nielsen, Århus Kommunes Biblioteker
Anne-Marie Schmidt, Århus Kommunes Biblioteker
Charlotte Stoltenberg, Århus Kommunes Biblioteker

Koordinerende projektleder

Charlotte Stoltenberg, områdeleder på Hovedbiblioteket, cst@bib.aarhus.dk

Proceskonsulent

Lotte Duwe Nielsen, porteføljekonsulent på Hovedbiblioteket

Projektleder på markedsføring og kompetenceudvikling

Projektleder på PuLLS

Anne-Marie Schmidt, teamleder hos IT og Kommunikation, ams@bib.aarhus.dk

Projektgruppe for markedsføring og kompetenceudvikling

Søren Holm, informationsmedarbejder, IT og Kommunikation

Henrik Fink Isaksen, projektleder og udviklingsmedarbejder, IT og Kommunikation

Projektleder for model 2, 4 og 6 på Åby bibliotek

Jytte Lindgaard Jørgensen, biblioteksassistent, jlj@bib.aarhus.dk

Projektgruppe på Åby Bibliotek

Lone Justesen, bibliotekar

Dorthe Salamander, bibliotekar

Annette Volder Hansen, biblioteksassistent

Karin Jensen, bibliotekar

Ann Marie Dreyer, bibliotekar

Jytte Kjær Schou, bibliotekar

Jens Yde, bibliotekar

Kirsten Pedersen, biblioteksassistent

Carsten Hammershøi, afdelingsleder

Projektleder for model 1 og 3 på Hovedbiblioteket

Franz Thomsen, bibliotekar

Projektleder for model 5 på Hovedbiblioteket

Louise Overgaard, cand.mag., mlo@bib.aarhus.dk

Projektgruppe på Hovedbiblioteket

Agnete Hjorth, bibliotekar,

Michael Høyer-Nielsen, bibliotekar

Jørn Knudsen, bibliotekar

Kirsten Grønne, bibliotekar

Anne Stæger, bibliotekar

Karen-Marie Kjærgaard, bibliotekar

Gitte Buur Rasmussen, bibliotekar

Hanne Guldhammer Møller, bibliotekar

Kirstine Jakobsen, bibliotekar

Britta Thuun-Petersen, bibliotekar

Lisbeth Christensen, bibliotekar

Inge-Lise Westh Hansen, bibliotekar

Beskrivelse af de konkrete projektmodeller

I det følgende findes beskrivelser af de seks modeller, som er afprøvet på Åby Bibliotek og Hovedbiblioteket.

1. "Lærepladsen" på Hovedbiblioteket

Indhold

Lærepladsen tog udgangspunkt i ønsket om at understøtte brugernes individuelle læring. Den enkelte bruger skulle således mødes på det niveau, hvor han eller hun befandt sig. Læringsseancen skulle tage udgangspunkt i brugernes behov, ønsker og motivation. Dette stod i modsætning til tidligere praksis, fordi fokus i undervisningsforløb hidtil havde været, hvad bibliotekspersonalet fandt relevant.

Målet med læringen var, at brugeren skulle være mere informationskompetent, end vedkommende var før. Brugeren skulle efterfølgende have fået flere handlemuligheder, som vedkommende kunne tage i brug næste gang, behovet opstod.

Informationssøgningen blev omdrejningspunkt for arbejdet med at gøre brugerne mere informationskompetente.

Målgruppe

Lærepladsen var tænkt som et tilbud, der henvendte sig til alle bibliotekets brugere.

PR og markedsføring

At der var valgt så stor en målgruppe gav et PR-problem, og derfor blev tilbudet markedsført med forskellige "lærings-temaer":

- Lær informationssøgning i forbindelse med ferieplanlægning.
- Netdating. I forbindelse med Århus Festuge 2004 "Fra Aros med Eros" var Lærepladsen i Musikhuset i samarbejde med Frit Oplysningsforbund.
- En kampagne over for studerende på ungdomsuddannelser.
- Det digitale borgerskab.

Bibliotekspersonalets kompetencer på Lærepladsen

Bibliotekspersonalet skulle tilbyde mulighed for individuelle læringsforløb med udgangspunkt i brugernes egne ønsker. Bibliotekspersonalet skulle være i stand til at skabe relationer til brugerne og skabe understøttende, dialogbaserede læreprocesser. Bibliotekspersonalet skulle aktivt opsøge brugere andre steder i biblioteket.

Læringsaktiviteter

Den primære aktivitet var individuel vejledning/undervisning. Desuden var der mulighed for at benytte e-læringsprogrammerne samt deltage i holdundervisning.

Brugerne kunne bestille tid hos bibliotekspersonalet.

Indretning

Ønsket var at lave et værksted, hvor brugerne kunne få hjælp fra bibliotekspersonalet. Målet var et rum, der på den ene side var åbent og indbydende, men på den anden side var lukket om sig selv, så der blev en tryk atmosfære i rummet. Lærepladsen blev placeret centralt i biblioteket med pc'ere samt borde og stole til gruppearbejde. Umiddelbart ved siden af Lærepladsen stod "Opac-øen" med 6 pc'ere, som ofte blev omdrejningspunktet for vejledningen på Lærepladsen.

Faciliteter og materialer

På Lærepladsen var der først fem pc'ere, men senere blev det indskrænket til 3 pc'ere. På pc'erne var der foruden almindelig internetadgang adgang til de udviklede e-læringsprogrammer om "informationssøgning i forbindelse med ferieplanlægning" og "den digitale borger". Desuden var der håndbøger, ordbøger, hæfter om Internettet m.m.

Der var intet betjeningsbord på Lærepladsen. Personalet havde de samme hjælpemidler som brugerne. Det var vigtigt for projektet, at brugerne – og ikke personalet – skulle sidde ved tasterne.

Personalets kompetenceudvikling

For bibliotekspersonalet var det en udfordring at understøtte brugernes egne læreprocesser. Hvor omdrejningspunktet tidligere havde været "den gode service" blev det nu læring. Bibliotekspersonalet skulle flytte sit mentale fokus fra egen viden til brugerens motivation. Lærepladsen blev således en model, hvor megen "tavs" viden og forforståelser blev synlig. Der viste sig et stort behov undervejs i processen for refleksioner over, hvad bibliotekspersonalet forstår ved læring, vejledning og undervisning.

Netværk og samarbejdspartnere

Lærepladsen indgik i samarbejde med Frit Oplysningsforbund i forbindelse med Århus Festuge.

2. "Litteraturcafé" på Åby Bibliotek

Indhold

I denne model var temaet litteratur. Temaet blev valgt, fordi projektgruppen havde solidt kendskab hertil, og derfor kunne koncentrere sig om formen – udviklingen af et læringsrum. Under forløbet fremkom en række andre spørgsmål som: hvordan søger jeg? Hvordan anvender jeg de tekniske faciliteter, der er stillet til rådighed?

Målgrupper

Målgruppen var 60+ eller de aktive ældre med interesse for litteratur. Gruppen var ikke lukket, og enkelte deltagere var yngre. Men det viste sig, at de valg, der var truffet vedrørende tidspunkt og indhold, reelt lukkede gruppen. Det var lettere at definere målgruppen, da temaet var fastlagt, fordi det gav projektgruppen en viden om modtagernes forudsætninger. Dermed blev det lettere at planlægge læringsforløbet. Det blev også nemmere at markedsføre, fordi det var en defineret målgruppe, tilbuddet henvendte sig til.

Bibliotekspersonalets kompetencer i Litteraturcaféen

I læringsprocessen skulle formidleren møde modtageren, når denne var klar til at modtage. Formidleren skulle kunne skabe en fælles platform, så modtageren var med i processen. Projektgruppen arbejdede ud fra sætningen: "Man anerkender kun viden og erfaringer, der betragtes som ens egne". Det gav et krav om, at formidleren kunne forstå modtagerens udgangspunkt.

Forskellige læringsaktiviteter

I Litteraturcaféen blev der afholdt inspirationsformiddage, hvor oplæg om litteratur blev kombineret med informationssøgning på internettet. Desuden blev der afholdt forfatterarrangementer.

Indretning

Rummet blev indrettet, så der var en sammenhæng mellem tema, form og indretning. Projektgruppen ville anslå en uformel tone og skabe et uformelt miljø. Vi ønskede et cafémiljø, hvor alle gæster var fælles om en oplevelse, men også et miljø som kunne bruges til undervisning i at søge på nettet.

Der skulle være rum til at slappe af, rum til at arbejde, rum til at reflektere, rum til grupper og til enkeltpersoner. I forbindelse med modellen blev der indrettet et projektrum, hvor man kunne arbejde individuelt med medbragte arbejdsopgaver og "lær-selv programmer".

Faciliteter og materialer

Udover det nødvendige IT og de nødvendige programmer blev der opstillet en pc, som var dedikeret til skønlitteratur, og projektgruppen havde redigeret sider om litteratur og litteratursøgning.

Det var vigtigt at gøre miljøet, linksamlinger og materialerne appetitvækkende, og derfor fik materialerne en særlig placering i udlånet og ny skønlitteratur blev indkøbt.

Personalets kompetenceudvikling

Pædagogisk viden og træning samt viden om forskellige læringsstile blev trænet, idet sådanne kompetencer var nødvendige for gennemførelsen af projektet.

3. Samarbejde mellem Seniordaghøjskolen og Hovedbiblioteket

Indhold

I model 3 blev der fokuseret på læringstilbud for en afgrænset målgruppe, som var i gang med et ikke-formelt læringsforløb.

Målgruppe

Målgruppen for modellen var kursister ved FO Århus' Seniordaghøjskole. Biblioteket ønskede at samarbejde med en gruppe, som kunne deltage i læringsaktiviteter over tid, så det blev muligt at se, om der skete en udvikling.

Der blev indledt et samarbejde med Frit Oplysningsforbund, hvor lederen nævnte, at Seniordaghøjskoleeleverne var en meget motiveret målgruppe.

Det viste sig undervejs i processen, at kontakten ikke blev så kontinuerlig, som projektgruppen havde lagt op til, og at undervisningsformen, i langt højere grad end projektgruppen havde forestillet sig, blev en forelæsningsform.

PR og markedsføring

Tilbudene blev markedsført over for målgruppen med personlig kontakt, visitkort, pjecer m.m.

Bibliotekspersonalets kompetencer

Bibliotekspersonalet skulle have IT-kompetencer samt informationssøgningskompetencer. Bibliotekspersonalet skulle være i stand til at skabe relationer til kursisterne. De skulle kunne arbejde med ældre som målgruppe og kunne vejlede og undervise i IT-kompetencer.

Solid, detaljeret og all-round viden om Hovedbibliotekets mange services var nødvendig i de indledende møder og biblioteksorienteringer.

Læringsaktiviteter

Bibliotekspersonalet deltog i Seniordaghøjskolens kurser. De enkelte hold blev fordelt blandt bibliotekspersonalet, således at hvert hold fik en kontaktperson på biblioteket. Målet var at gøre kursisterne trygge og skabe relationer til dem, således at de ville opsøge bibliotekspersonalet for at få hjælp til individuelle læringsbehov på biblioteket. Dernæst var kursisterne på en "luksus" bibliotekspræsentation over flere timer med indlagt frokost.

Lærepladsens muligheder blev præsenteret, og tilbudet var herefter åbent for kursisterne i forbindelse med deres kursus.

Semesteret blev afsluttet med IT-kurser på biblioteket.

Indretning

De studerende skulle sideløbende med gruppeundervisningen anvende Lærepladsen som supplement. Tanken var at sammenkoble aktiviteter uden for bibliotekets fire vægge med aktiviteter på det fysiske bibliotek – i dette tilfælde brug af Lærepladsen og holdundervisning.

4. Samarbejde mellem Voksenpædagogisk Grundkursus og Åby Bibliotek

Indhold

Målet med model 4 var at udvikle og afprøve læringsrum med emnet informationskompetence for deltagere i voksenpædagogisk grundkursus. Der skulle afvikles 5 til 8 kurser hvert med 12 til 15 kursister. Biblioteket skulle være kursussted i den ene af de 3 uger, kurset varede. Biblioteket ville undervise i elektronisk information, generel viden om filhåndtering, give forståelse for løbende kvalitetsvurdering og opdatering af kilder, faktasøgning, documentsøgning, borgerinformation, fagrelevant information, søgeteknikker, studierelevante temaer og powerpoint. Biblioteket indrettede desuden et studierum og stillede faciliteter så som "bestil en bibliotekar" til rådighed.

Målgrupper

Målgruppen var deltagere på et voksenpædagogisk grundkursus, og kursisternes forudsætninger var derfor meget forskellige. De pædagogiske underviseres håndtering af dette var meget forskellig, hvilket gjorde det svært for bibliotekets personale at tilrettelægge undervisningen.

Hvilke kompetencer skal brugerne møde i læringsmiljøet

Ved undervisning af hold på 12-15 personer var en pædagogisk ballast påkrævet, fordi man skulle planlægge forløbet og fremstille materiale. De nødvendige tekniske færdigheder skulle også være på plads.

Forskellige læringsaktiviteter

Der blev lavet en kombination af holdundervisning, mulighed for individuel vejledning og anvendelse af chatroom til erfaringsudveksling også på tværs af holdene. Det viste sig, at en netbaseret tjeneste som et chatroom krævede ekstra opmærksomhed i markedsføringen, fordi tjenesten ellers ikke ville blive brugt.

Indretning

IT-undervisningen med "hands-on" stillede store krav til de fysiske forhold. Da biblioteket ikke havde et egentligt kursuslokale, blev der sat IT-udstyr op fra undervisningsgang til undervisningsgang. Det havde været ideelt at have et decideret kursuslokale, men for at det ville være økonomisk rentabelt, ville det kræve en høj udnyttelsesgrad.

Faciliteter og materialer

Der blev stillet en pc til rådighed pr. kursist, så der kunne være "hands-on" undervisning, og desuden blev der benyttet storskærm, smartboard og lærestyringsprogram. Endelig skulle der være faciliteter til, at man kunne trække sig væk fra computerne.

Markedsføring og PR

Ved samarbejdet med eksterne samarbejdspartnere skulle markedsføringen være parat lang tid i forvejen – ofte mere end ½ år før aktiviteten skulle løbe af stablen, fordi samarbejdspartnerne ofte lavede kursusplaner m.m. i meget god tid. Markedsføringen skulle bæres af alle samarbejdspartnerne.

Den interne markedsføring var også meget væsentlig, således at hele personalet havde et medejerskab, både de direkte og de indirekte involverede.

5. "Kvindehjørnet, et lære-, være-, værksted" på Hovedbiblioteket

Indhold

For model 5 var den overordnede ramme en kildekritisk tilgang til information og evnen til at formidle viden. Desuden var målet at sætte rammerne for bruger-til-bruger kontakt, og endelig at arbejde med den biblioteksansatte som rådgiver og vejleder.

Modellen bestod af et fysisk læringsmiljø på biblioteket og af et samarbejde med tre daghøjskoler.

Emnerne blev "Job & Karriere", "Sundhed & Sygdom", "Kvinder & Livsstil" og "IT-Nørderier".

Målgruppe

Målgruppen var kvinder. Kvindehjørnet henvendte sig som fysisk model til bibliotekets kvindelige brugere generelt, mens samarbejdet med daghøjskolerne var for og med kvinder uden for arbejdsmarkedet.

Markedsføring

Som markedsføringselement blev afholdt en fotokonkurrence "Hvor kan du bedst lide at lære?" forud for åbningen af projektet for at sætte fokus på læringsstile, for at lave en alternativ brugerundersøgelse og for at åbne projektet for brugerindflydelse.

Der blev arrangeret en række events. Derudover var der mere traditionel markedsføring som kuglepenne, musemætter, foldere, plakater og pressemeddelelser.

Bibliotekspersonalets kompetencer i Kvindehjørnet

Bibliotekspersonalet skulle være informationskompetente og have IT-kompetencer, som bl.a. omfattede programmerne Paint Shop Pro, Word og Power Point samt kendskab til Teamboard og brugen af digitalkameraer og scanner samt have viden om de udvalgte emner.

Bibliotekspersonalet skulle være opsøgende, empatiske og være i stand til at skabe trygge rammer for læringsseancen.

Forskellige læringsaktiviteter

I gruppeundervisningen med daghøjskolerne blev der vekslet mellem tavleundervisning, individuelle opgaver og værkstedsagtige aktiviteter. Disse aktiviteter blev planlagt ud fra gruppens behov, og indholdet blev diskuteret med holdenes undervisere.

I den individuelle vejledning i Kvindehjørnet søgte bibliotekspersonalet at ramme den enkeltes niveau og behov. Brugeren skulle være medansvarlig for læreprocessen.

Der blev arrangeret holdbaserede introduktioner i Word, Excel, Powerpoint og Paintshop Pro.

Indretning

Læringsmiljø var et lære-, være-, værksted, hvilket blev afspejlet i, at der både var et lærested med bøger, computere og Teamboard, en værkstedsdel med scanner og printer, og et værested et sofamiljø, hvor brugerne kunne læse i blade og hygge sig.

Kvindehjørnet blev indrettet med hensyntagen til den visuelle, den auditive og den rumlige læringsstil. Indretningen skulle appellere til nysgerrigheden ved hjælp af kreative indslag som ugens citat på vinduerne, opfordringer til, at også brugerne skulle skrive citater på vinduerne, og der var en gæstebog, hvor brugerne kunne skrive til projektet og til hinanden. Desuden blev der udviklet aktivitetskasser med farvetests, sudoku'er, logiktests og lyriktests.

Faciliteter og materialer

På computerne var der installeret office-pakke, paint shop pro m.v.. Der var adgang til scanner, digitalkamera samt materialer til brug i arbejdet med projektets emner.

Netværk og samarbejdspartnere

Under samarbejdet med daghøjskolerne holdt projektgruppen flere møder med lærere og ledere på skolerne og på en enkelt af skolerne var der møde med kursisterne.

Bibliotekspersonalets kompetencer / kompetenceudvikling

I forbindelse med projektet blev der installeret officepakke og paintshop pro på udlånsmaskinerne.

I mødet med brugerne stillede projektgruppen kontinuerligt spørgsmålet om, hvorvidt gruppen var klar til at møde de krav, der blev stillet i udlånet, og om der manglede en pædagogisk indsigt. Det krævede tid og øvelse at omlægge sin tilgang til brugerne.

6. "Savannen" på Åby Bibliotek

Indhold

Model 6 i Hybride læringsmiljøer arbejdede med innovative former for informations-søgning i det fysiske bibliotek. Former for informations-søgning, der ville appellere til læsesvage grupper såsom børn. I modellen skulle skriftsproget ikke være det bærende, da der skulle appelleres til andre sanser.

Formålet var at demonstrere en anderledes måde at anvende medier og teknologi til informations-søgning. At skabe miljøer, der understøttede informationssøgningen og udviklede bibliotekspersonalets kompetencer som producent, medspiller, konsulent og underviser ved informationssøgningen.

Der skulle med det interaktive bord "det interaktive landskab" tilbydes et redskab, der appellerede til bl.a. kropslig-kinæstetisk, interpersonel og musikalsk intelligens og dermed give læsesvage mulighed for at kunne tilegne sig informationer.

Målgruppe

Målgruppen var børn 3-9 år. Det var nødvendigt at arbejde med læring på 2 niveauer, så der blev produceret materiale til henholdsvis de 3-6 årige og 7-9 årige.

Markedsføring

Målgruppen for markedsføring var børnene samt forældre, lærere og pædagoger.

Der blev udsendt invitationer til skoler, børnehaveklasser og storbørnsdagplejere i lokalområdet og sat opslag op på relevante steder. Desuden blev der lavet materiale til relevante hjemmesider som f.eks. ÅKB's hjemmeside. Desuden udsendtes pressemeddelelser til lokalblade og andre lokale medier.

I efteråret blev der afholdt en event, hvor en zoologisk have kom for at vise afrikanske dyr frem.

Hvilke kompetencer skal brugerne møde i læringsmiljøet?

Ideen var, at brugerne skulle bruge sig selv for at lære noget. Den biblioteksansatte havde rollen som producent/udvælger af information til mediet og som medspiller, konsulent og underviser i anvendelsen af medierne. Modellen henvendte sig både til individuelle brugere og brugere i grupper.

Forskellige læringsaktiviteter

Efter produktet var udviklet, var det brugerstyret (af biblioteket) inden for en ramme med en lang række muligheder. Det interaktive bord kunne både bruges af grupper og af den enkelte. Når større grupper kom, var tidsbestilling nødvendigt.

Indretning

Læring, som bæres af brugernes fantasi, nødvendiggør en indretning, der appellerer til fantasien. Derfor skulle indretningen forstærke sanseindtrykkene. Dette blev gjort ved at indrette børnebiblioteket med en sivhytte, fodspor på gulvet, tøjdyr og en storskærm med webcasting fra et vandhul på den afrikanske savanne.

Faciliteter og materialer

Det interaktive bord bestod af en plade med RFID-læsefelter, en samling dyr og fortællere med *tags* samt en projektor. På pladen viste projektoren et billede af en savanne, og når et tagget dyr blev placeret i et læsefelt, afspillede projektoren en lille animation, et videoklip eller lydclip ved læsefeltet. Hvis en løve blev placeret på det felt, der forestillede et vandhul, afspillede f.eks. et videoklip, som viste en løve, der drak ved et vandhul. Hvis fortællerfiguren blev placeret sammen med løven, blev der afspillet lydclip med information om løver og vandhuller. Hvis der blev placeret en zebra sammen med løven kunne der afspilles en jagtscene. Der var 2 fortællerfigurer, en for 3-6 årige og en for 7-9 årige.